

SEÇİMLERİN YÖNETİM VE DENETİMİ: ADİL VE DÜRÜST SEÇİMLER İÇİN TESPİT VE ÖNERİLER

Doç. Dr. Didem Yılmaz

Türkiye’de özellikle son on yılda yapılan seçim ve halkoylamalarına bakıldığında, seçimlere ilişkin genel kanun olan 298 sayılı Kanun’da 2008 yılı ve sonrasında yapılan değişiklikler ile seçimlerin doğruluk ve dürüstlük kurallarına uygun olarak yapılmasının kurumsal güvencesi olarak kurulan Yüksek Seçim Kurulu’nun (YSK)¹, yerleşik içtihadından ayrılan kararları neticesinde, seçme hakkının demokratik ilkelerinin² hukuki (anayasal, yasal ve yargısal) güvencelerinin giderek zayıfladığı³; bunun da önemli bir seçim güvenliği sorunu oluşturduğu görülmektedir. Bu durum Anayasa Mahkemesi’nin (AYM) bireysel başvuru kararlarıyla daha da derin bir hal almıştır. Çünkü AYM’nin bu kararları sonucunda seçim ve halkoylamalarında YSK’nun kararlarıyla ortaya çıkan hak ihlallerinin bireysel başvuru yoluyla giderilmesi mümkün değildir.⁴ Bunların içinde sadece milletvekili seçimlerine ilişkin hak ihlalleri bakımından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) yoluyla bir uluslararası koruma söz konusudur.

Bu çerçevede Türk hukukunda seçimlere ve halkoylamalarına ilişkin süreçlerde ortaya çıkan sorunların anayasal ve yasal değişikliklerle giderilmesi kaçınılmazdır. Tüm sorunları tüketici şekilde ortaya koymak ve çözüm üretmek bu çalışmanın hedeflerini aşmaktadır. Bu sebeple, bu politika notunda öncelikle seçim hukukuna ilişkin kuralların uygulayıcısı olan ve bu itibarla da adil ve dürüst bir seçimin gerçekleştirilmesinden; kısaca, seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu olan YSK’nın kurumsal yapılanması ile propaganda dönemi kurallarına ilişkin sorunlu alanlar karşılaştırmalı hukukta yer alan model ve uy-

gulamalar ışığında ele alınacak ve ardından çözüm önerileri sunulacaktır.

Bilindiği üzere demokratik temsili rejimler, yurttaşların seçimlerle belirlenen siyasal tercihine göre oluşan yönetimlere dayanmaktadır. Ancak yurttaşların siyasal tercihlerinin seçim ya da halkoylaması yoluyla belirlenmesi siyasal sistemin demokratik niteliğini tek başına belirlememektedir. Seçimin veya halkoylamasının gerçekleştirilmesine ilişkin kurallar, siyasal sistemin demokratik temellere dayanıp dayanmadığının ilk göstergeleridir. Bu çerçevede “seçme hakkının demokratik ilkeleri” olarak ifade edilen genel oy, eşit oy,

serbest oy, gizli oy ve açık sayım kurallarına uygun yapılan seçim ya da halkoylaması, demokratik rejimin kuruluşuna ilişkin ilk zorunlu kuralları oluşturmaktadır. Ancak bu kuralların anayasal metinlerde ve ilgili yasalarda yer alıyor olması da yetmemekte, yargısal güvence altına alınmaları gerekmektedir. Yargısal güvence, seçimlere ve halkoylamalarına ilişkin süreçlerde bu kurallara uyulmaması halinde bir yargı organına ya da yargısal yetki kullanan kurula başvuru imkânının bulunması anlamına gelmektedir.

Şu halde seçme hakkının demokratik ilkelerinin gerçekleştirilmesi ve bunların yargısal güvence altına alınması seçim hukukunda farklı nitelikte olan iki işleve karşılık gelmektedir. Bunlardan ilki seçimlerin yönetimi dâhiyse seçim uyuşmazlıklarının çözümüdür. Seçimlerin doğru ve dürüst yapıldığının kabul edilmesi ancak bu süreçlerin doğru ve dürüst şekilde yönetilmesine ve seçim uyuşmazlıklarının hukuka uygun olarak çözümlenmesine bağlıdır. Dolayısıyla, seçme hakkının demokratik ilkelerini güvence altına alan kurumsal tercihler, yani seçimlerin yönetimi ve denetimi çoğulcu demokrasinin kurulmasını ve korunmasını sağlayan bir öneme sahiptir.

Seçimlerin Güvence Altına Alınmasında Tercih Edilen Kurumsal Modeller

Hemen belirtmek gerekir ki, seçimlerin doğruluk ve dürüstlük kurallarına uygun yapılmasını sağlayarak seçme hakkının demokratik ilkelerini güvence altına alan genel kabul görmüş/ortak bir kurumsal modelden bahsetmek mümkün değildir. Dünyadaki uygulamalara bakıldığında seçim ve halkoylaması süreçle-

rinin yönetimine ilişkin üç farklı modelin benimsendiği görülmektedir. Bunlar; bağımsız model, yürütmenin yetkili olduğu model ve karma modeldir.⁵ Bu üç modelden en yaygın olanı 137 ülkede uygulanan bağımsız modeldir. Yürütme organının yetkili olduğu 45 ülke, karma modelin uygulandığı 29 ülke bulunmaktadır.

Daha yaygın olduğu görülen bağımsız modelin uygulanmasında da farklılıklar bulunmaktadır. Bağımsız model ayrımı altında ülkemizdeki gibi seçimlerin “Yüksek Seçim Kurulu” gibi bir isimle anılan bir organa verilmesi⁶ söz konusu olduğu gibi bazı Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi “Seçim Mahkemesi”⁷ adı altında kurulmuş bir organın seçimlerin yönetiminde de yetkili olduğu görülmektedir.

Seçim komisyonu/kurulu adındaki organların tercih edildiği modelde bunların daimi olarak görev yapması ve/veya uzman üyelerden oluşması gibi seçim hukukunda uzmanlaşma sağlayan ilkelerin, seçim ve halkoylamalarının doğru ve dürüst olarak sonuçlanmasının güvencesini oluşturduğu kabul edilmektedir. Oluşuma ilişkin bu özellikler dışında seçimlerin yönetim işlevlerinin yerine getirilmesinde uyulması gereken etik kurallar uluslararası bağımsız komisyonlar ve örgütler tarafından belirlenmiştir. Bu etik kurallar, seçimlerin ve halkoylamalarının yönetiminden sorumlu organların hukukun üstünlüğüne bağlılıklarını sağlayan kurallara tabi olmaları, organların oluşumlarının siyasal olarak yansız⁸ ve bu organların çalışmalarının şeffaf olmasıdır.⁹

Seçim ve halkoylaması süreçlerinin hukuka uygunluğunun denetimi konusunda da karşı-

laştırmalı hukukta farklı tercihler söz konudur. Bu yetkinin ya açık şekilde klasik yargı organlarına ya da seçim yargı kolunda yer alan seçim mahkemeleri ile yargısal yetki tanınmış olan bağımsız seçim kurullarına verildiği görülmektedir. İlk tercihte yargı kolu İspanya örneğindeki gibi adli ve idari yargı ya da Fransa'daki gibi doğrudan veya Almanya'daki gibi parlamentonun kararından sonra başvurulabilen Anayasa Mahkemesi de olabilmektedir. Seçim ve oylama süreçlerinin bağımsız kurullar eliyle yönetildiği örneklerden "Seçim Mahkemeleri" olarak adlandırılanlara da burada yer verilmektedir.

Uluslararası kuruluşların raporlarında da belirtildiği üzere seçim uyuşmazlıklarının yargı organları yerine bu konuda özel olarak yetkilendirilmiş seçim kurulları tarafından çözüme kavuşturulabilmesi mümkündür.¹⁰ Ancak seçim yargılama hukukunda her uyuşmazlık bakımından geçerli olan kurallara uyulması gerekmektedir. Özellikle adil yargılanma hakkı kapsamında olan bağımsız ve tarafsız bir yargılama yapılması ile kararların ikna edici şekilde gerekçeli olmasına ilişkin kurallar seçimlerin doğru, dürüst ve adil şekilde sonuçlandırıldığı kabul edilmesi bakımından da mutlaka sağlanması gereken güvence kurullarıdır.

Karşılaştırmalı hukuk örnekleri ve uluslararası kurallar üzerinden değerlendirildiğinde, Türk seçim hukukunda seçimlerin yönetimi ve denetimi dünyadaki tercihlere ve tavsiye edilen kurallara ilk bakışta şeklen uygun görünmektedir. Ancak her iki işleve ilişkin gerek seçim hukuku kurallarında gerekse kararlarındaki sapmalar giderek bir demokrasi sorunu üret-

meye başlamıştır. Biri yönetim diğeri de denetim işlevlerine ait örnekler sorunları göstermeye yetmektedir. 2008 yılına kadar seçmen kütüklerinin hazırlanması sadece ilçe seçim kurulu başkanlarına ait bir yetki iken, 2008 yılında yapılan değişiklikle¹¹ bu bilgilerin merkezi idareye bağlı bir kurumdan alınmaya başlanması, 1950 öncesi siyasal müdahaleye açık uygulamaya adeta bir geri dönüştür. Sandık kurulu başkanlarının belirlenmesine ilişkin 70 yıla yakın uygulanan kuralın 2018 yılında değiştirilmesi ve YSK'nın bu konudaki içtihadına uymayan kararı 2019 yerel seçimlerinin iptaline gerekçe oluşturmuştur. Seçim yargısı bakımından sorunlu konulardan biri 2010 yılından beri siyasi parti temsilcilerinin oy hakları bulunmaksızın Yüksek Seçim Kurulu'nun toplantılarına katılabilmeleridir. Yasada yapılan bu değişikliğin, seçimlerin yönetimine ilişkin kararların alındığı toplantılara seçim yarışının taraflarının da katılmasına imkan vererek bir iyileştirme sağladığı söylenebilir de, seçim uyuşmazlıklarıyla ilgili kararların siyasi partilerin etkisi altında kalmadan verildiğine ilişkin görüş zedelenmektedir.¹²

Şu halde seçimlerin yönetimi ve denetimi konusunda karşılaşılan sorunun tercih edilen kurumsal yapıdan değil, kurumsal işlevlerin yerine getirilmesine ait kurallardaki değişikliklerden ve bu değişikliklerin kararlara yansıyan olumsuz etkilerinden kaynaklandığı tespitini yapmak gerekmektedir.

Seçimlerde Fırsat Eşitliğine İlişkin Kurumsal Tercihler

Seçimlerde yurttaşların siyasal tercihlerini özgürce oluşturabilmeleri seçime katılan adaylar arasında ve bu adayların siyasal görüşlerini yurttaşlara duyurma olanaklarında eşitlik sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir. Aynı kural halkoylamaları için de geçerlidir. Yurttaşların onayına sunulan hukuksal düzenleme hakkında demokratik bir kamuoyu ancak lehte ve aleyhte olan görüşlerin eşit şekilde rekabet edebilmesiyle oluşabilmektedir. Bu konuda sağlanan eşitliğin aynı zamanda serbest oy kuralını da gerçekleştiren hatta güçlendiren bir etkisi bulunmaktadır. Bu çerçevede Türk seçim hukuku açısından özellikle üzerine eğilmesi gereken bir diğer sorunlu alan da farklı görüşlerin yarışmasını sağlayarak siyasal çoğulculuğu etkin kılması gereken propaganda dönemine ilişkindir.

Seçimler ve halkoylamalarında farklı görüşlerin yurttaşlara ulaşabilmesi propaganda döneminde yapılan toplantılar ile yazılı, görsel ve sosyal medyanın kullanımıyla gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede her görüşün eşitlik temelinde bu imkânlardan faydalanmaları seçimler ve halkoylamalarında uyulması gereken olmazsa olmaz bir diğer kuraldır.

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında bu çerçevede özellikle ABD ve Fransa uygulamaları seçim döneminde adayların kendilerini yurttaşlara tanıtılmalarının eşit şekilde yapılmasını sağlayan en iyi örneklerdir.

ABD’de seçimlere ilişkin en yetkili kurul olan Federal Seçim Komisyonu (FSK – *Federal Election Commission*) Senato’nun tavsiyesi

ve onayıyla Başkan tarafından atanan altı üyeden oluşmaktadır.¹³ Bu altı üyenin içinde en fazla üçünün aynı siyasal partiyle ilişkisi bulunması mümkündür. Bu üyeler deneyimli, dürüst, tarafsız ve sağduyulu olmaları esaslarına dayanılarak atama sırasında yasama-yürütme-yargı organlarını ilgilendiren herhangi bir göreve getirilmemiş veya seçilmemiş olanlar arasından belirlenmek zorundadır. Üyelerin kendi içlerinden seçtikleri başkan ve başkan yardımcısının aynı siyasi partiden olması mümkün değildir. Komisyonun görev süresi altı yıldır ve üyelerin süreleri yenilenmemektedir.

Komisyon’un temel görevi seçim kampanyasında yapılan yardım ve harcamaların denetlenmesidir. ABD hukukunda kampanya faaliyetleri, seçim sırasında kamu görevlerine aday olanlar tarafından yapılan neredeyse her türlü etkinliği kapsayacak genişlikte olduğundan seçimler sırasındaki propaganda dönemine¹⁴ ilişkin belirlenen kurallar ve bunların uygulanması ile denetimi bu komisyonun yetki alanına girmektedir. Bu çerçevede her propaganda etkinliği önemli bir harcamayı gerektirdiğinden bu harcamalara ilişkin kurallar yoluyla propaganda sürecinde adayların fırsat eşitliği esasına göre halka ulaşmaları sağlanmaktadır. Seçim kampanyası konusunda detaylı bir mevzuat bulunan ABD’de yayınların içeriği, süresi, siyasal tartışma programları için yayın esasları, bu tür programların herhangi bir siyasal partiyle ilgisi veya ilişkisi olmayan yayın organlarıncaya gerçekleştirilmesi zorunluluğu gibi oldukça sıkı kurallar belirlenmiş ve bunlar FSK’nin denetimine bırakılmıştır. Ayrıca FSK’ye iletilmek üzere seçim sürecinde adayların kamuya iletişimini sağlayan

imkânları nasıl kullandıklarını izleyen ve buna ilişkin raporları tutan Federal İletişim Komisyonu'na (*Federal Communications Commission*), adaylığı yasal olarak kesinleşmiş olanları yayına makul şekilde ulaşma ya da yayın satın alma imkânlarından devamlı olarak mahrum bırakan yayın istasyonlarının lisansını iptal etme yetkisi dahi tanınmıştır.¹⁵

Fransa'da ise bu konuda yetkili organ 1 Ocak 2022 tarihinde göreve başlayarak Görsel-İşitsel İletişim Yüksek Kurul'un (*CSA/Conseil Supérieur de l'Audiovisuel*) yerini alacak olan ARCOM'dur (*Görsel-İşitsel ve Sayısal İletişimin Düzenlenmesi Kurulu/Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique*).¹⁶ Altı senelik bir süre için görev yapan bu kurulun üç üyesi Millet Meclisi Başkanı, üç üyesi Senato başkanı tarafından ilgili yasama komisyonunun onayıyla konuyla ilgili uzmanlığı olanlar arasından belirlenmektedir. Kurulun başkanı da Cumhurbaşkanıca atanmaktadır. CSA/ARCOM iletişim özgürlüğüne ilişkin bir alanda hem düzenleme yapma hem de denetim yetkisine sahip olduğundan, hükümetten tamamen bağımsız olmasını sağlayan idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu tüzel kişisi olarak kurulmuştur.

Seçim dönemlerine ilişkin özel yetkilerine bakıldığında kurulun her türlü iletişim alanında fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik denetimler yaptığı görülmektedir. Her yayın organının yayınlarında hangi adaya ne kadar süre verdiği uzmanlar tarafından dakika dakika hesaplanmakta ve denetlenmektedir.¹⁷ Bu çerçevede kurulun seçim ya da halkoylamasında dürüstlüğü ve rekabeti bozan yayınlar yapan medya organlarının faaliyetlerini se-

çimlerin sonuna kadar durdurma yetkisi bulunmaktadır. Kurul, bu yetkinin dayanağını siyasal çoğulculuğun seçim döneminde de muhafaza edilmesi ilkesinden almaktadır.

Konuya Türk seçim hukuku açısından yaklaşıldığında 298 sayılı Kanunun seçim propaganda dönemine ilişkin düzenlemelerinde 2017 ve 2010 yıllarında önemli değişiklikler¹⁸ yapıldığı görülmekle beraber bunların karşılaştırmalı hukuk örneklerinde olduğu gibi seçim yarışında ya da halkoylamasında adaylar ya da fikirler arasında fırsat eşitliğini sağlamaktan ve siyasal çoğulculuğu pekiştirmekten uzak oldukları tespit edilmektedir. YSK'nın da kararlarıyla bu ilkeleri kendisine ait anayasal sorumluluğu yerine getirecek şekilde uygulamaya yansıttığını da iddia etmek mümkün değildir.¹⁹

Seçimlerin Yönetimi ve Denetimine İlişkin Politika Önerileri

Öncelikle seçimlerin yönetimi ve denetimine ilişkin seçilen ve 70 yıllık aşkın kurumsal hafızası bulunan YSK'nın yapısının değiştirilmesinin mutlak bir gereklilik olmadığını söylemek gerekir. Ancak yapılması gereken yukarıda kısaca değinilen işlevsel bozulmaların anayasa ve yasa değişiklikleriyle önüne geçilmesidir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1982 Anayasası'nın md. 79/1 düzenlemesine "fırsat eşitliği" kuralının eklenmesi ve Kurulda yönetim ve denetim işlevleri arasındaki nitelik farklılığına uygun olarak iki ayrı işlevin iki ayrı kurul tarafından görüleceği bir yapılanma oluşturulmasıdır. Bu kurullar sıkı şekilde yansızlık ve bağımsızlık güvencelerine sahip olmalıdır.

298 ve 7062 sayılı yasaların Anayasa'yla uyumlu hale getirilmesi ve ayrıca bu yasalara;

- YSK'nın sadece başkan değil tüm asıl üyelerinin tam zamanlı görev yapmasına;
- Yargıtay'dan seçilecek üyelerin en fazla ilçe seçim kurulu başkanlığı yapmış olanlardan belirlenmesine;
- Siyasi parti temsilcilerinin TBMM üyeleri arasından ve nitelikli çoğunlukla seçilmesi ve bu temsilcilerin sadece seçimlerin yönetimine ilişkin toplantılara katılmasına;
- Seçim kurullarına teknik bilgi desteği sağlayan uzman personel kadrosu oluşturulmasına;
- YSK'nın seçim uyuşmazlıklarıyla ilgili verdiği tüm kararların yayınlanmasına

ilişkin hükümler eklenmesi seçme hakkının demokratik ilkelerini güçlendirecek değişiklikler olacaktır.

Bunların yanında 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un seçim dönemlerine ilişkin olan 30. ve 31. maddeleri mutlaka fırsat eşitliğini sağlayacak ve koruyacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Ayrıca söz konusu kanunda seçim dönemi dışında da siyasal yayınların izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin kurallara yer verilmesi, farklı siyasal görüşlerin kendilerini halka tanıtımalarında fırsat eşitliğini sağlayarak çoğulculuğun muhafazasını güvence altına alacaktır.

Ayrıca seçim hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların bireysel başvuru yoluyla AYM'nin önüne gelmesini engelleyen durumun ortadan kaldırılması için hem yasa hem de içtihat değişikliği yapılması gerekmektedir. Milletvekili seçimi bakımından ortaya çıkan engel 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin son fıkrasında yer alan "... ile Anayasada yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler" düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. 1982 Anayasası'nın m. 79/2'de yer alan "Yüksek Seçim Kurulu kararları aleyhine başka mercie başvurulamaz" hükmünü AYM oldukça isabetsiz şekilde 6216 sayılı Kanun'un md. 45/son üzerinden okuyarak milletvekili seçimleri sırasında ve sonrasında verilen YSK kararı sonucu önüne gelen başvuruların reddedilmesinin dayanağı yapmıştır. Bu sebeple söz konusu 45/son düzenlemesinin ilga edilmesi zorunludur. Zira anayasada yer alan hüküm, seçim uyuşmazlıkları bakımından YSK'nın, tıpkı diğer yüksek mahkemeler gibi son karar mercii olduğu anlamı içermektedir.

Seçim uyuşmazlıklarının bireysel başvuru yoluna konu edilebilmesinin önündeki asıl diğer engel ise AYM'nin bu korumayı bir uluslararası sözleşmenin sınırlı hükmüne indirgeyen içtihadından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar bireysel başvuru yolu 1982 Anayasası'nın 148. maddesinde kamu gücü tarafından ihlale konu olabilecek hakları "Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi biri" olarak belirlemişse de AYM, 1982 Anayasası'nın 11. maddesinde açık olarak yer alan anayasanın üstünlüğünü ve 67. maddesinde yer alan seçme hakkının demokratik ilkelerini tüm seçim ve

halkoylamalarında koruyan kapsamı öncelleyen bir yaklaşımı tercih etmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak ister seçim ister halkoylaması şeklinde gerçekleşsin, oylamaların yurttaşların siyasal tercihini ifade etme aracı olmalarının yanında aynı zamanda hesap verilebilirliği sağlayan önemli bir denetim işlevini de yerine

getirdiği hatırlandığında, söz konusu önerilerin demokratik yönetimlere içkin bir önemi ve özelliği haiz olduğunun da altını çizmek gerekmektedir.

NOTLAR

1. YSK ve alt seçim kurulları ilk olarak 1950 yılında 5545 sayılı yasayla kurulmuştur. Yasayla seçimlerin yönetim işlerinin kurulların hakim üyelerine bırakılmasının, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde bir iktidar değişikliğinin gerçekleşmesini mümkün kıldığı kabul edilmektedir. 1954 yılında yapılan değişiklikle YSK artık seçim uyumsuzluklarına ilişkin son karar organı olmuştur ve 1924 Anayasası döneminde kurulan bu yapı bugüne kadar seçim hukukumuzda devam ettirilmiştir. Bu devamlılığın 70 yılı aşkın bir içtihat birikimi ve kurumsal hafıza oluşturmaya rağmen son dönemlerde bu birikimle bağdaşmayan düzenlemeler kabul edildiği ve kararlar verildiğine tanık olunmaktadır.
2. Bu konuya özgülenmiş olan ve zamanının öncü çalışması için bkz. Tuncer Karamustafaoğlu, *Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri*, AÜHF Yayını No. 262, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.
3. Özellikle 2008 yılında seçmen bilgilerinin oluşturulmasına, 2010 yılında seçim propaganda dönemine kurullarda, 2018 yılında oy pusulalarına ilişkin kurullarda yapılan değişiklikler. YSK'nın 2017/650 sayılı kararıyla mühürsüz oyların sayılması, 2019 yılında yerel idare seçimlerinde verilen 2019/4219 sayılı seçimin iptal kararı ve aynı seçimde kamu görevinden ihraç edilmiş yurttaşların kamu hizmetinden yasaklı sayılmalarının gerektiği kabulüyle seçilme yeterliliği olmadıklarını belirterek seçimlerden sonra tutanaklarını iptal eden kararları bunların en bilinenlerini oluşturmaktadır. Oysa tam bir sene önce yapılan genel seçimler sırasında YSK, kamu görevinden ihraç edilenlerin seçilme yeterliliğine sahip olduğuna seçimden önce yapılan itirazlar üzerine kesin olarak karar vermişti.
4. Mansur Yavaş ve Cumhuriyet Halk Partisi No. 2014/5425, kt. 23.7.2014; Ahmet Çalışkan No. 2014/11717, kt. 4.11.2014; Nurullah Efe ve Halkın Kurtuluş Partisi, B. No: 2017/20127, 7.6.2017; Oğuz Oyan No. 2015/8818, kt. 14.7.2015 gibi.
5. <https://www.idea.int/data-tools/world-view/54>
6. Avrupa'da Almanya'da seçimlerin yönetimi, Başkanı İçişleri Bakanı tarafından atanan ve toplan 11 üyeden oluşan Federal Seçim komisyonu (Bundeswahlausschuss) tarafından yerine getirilmektedir. Seçimlerin denetimi konusunda önce yasa organında başvurulmakta ardından Anayasa Mahkemesi'ne gidilebilmektedir. İspanya'da seçimlerin yönetiminden İçişleri Bakanlığı'nın yanında 15 üyeden oluşan Merkezi Seçim Komisyonu (Junta Electoral Central) görevlidir.
7. Bolivya ve Brezilya'da 7'şer üyeden oluşan Yüksek Seçim Mahkemesi, Uruguay'da 9 üyeden oluşan Seçim Mahkemesi, Paraguay'da da 3 üyeden oluşan Seçim Adaleti Yüksek Mahkemesi adı altında yer almaktadır. Bolivya'da Mahkeme Başkanını, Başkan, 6 üyeyi Parlamento seçmektedir. Brezilya'da Mahkemenin üyeleri Federal Yüksek Mahkeme, Yüksek Adalet Mahkemesi ve Başkan tarafından belirlenmektedir. Uruguay'da üyelerin tamamı yasa organı tarafından seçilmektedir. Paraguay'da ise Yüksek Mahkeme tarafından belirlenmektedir.
8. Seçim hukukunda uzmanlaşmış uluslararası bir örgüt olan IDEA'nın çalışmalarında "partili olmama" yerine "yansız olma" ifadesinin tercih edilmesine özel bir vurgu yapılmaktadır. Bunun sebebi seçimlerin doğru ve dürüst şekilde gerçekleştirilmesinden sorumlu organların bir partinin üyesi ya da bir partiyle bağlı olan üyelerden oluşmasının mümkün olacağı ancak bu üyelerin "yansız" işlev görme yükümlülüğünde olduklarının altının çizilmesidir.
9. Bu konuda bkz. *Code of conduct for the Ethical and Professional Administration of Elections*, www.idea.int.. Ayrıca Venedik Komisyonu'nun seçimlere ilişkin davranış kurullarında seçim komisyonu üyelerinin oluşumuna ilişkin belirlediği diğer kurullar için bkz. CDL-AD(2002)023rev2-cor, s. 10 vd.
10. İbid.
11. 5749 sayılı Kanun kt. 13.3.2008, madde 4. Bu hüküm 2018 yılında 7102 sayılı yasanın 23. maddesiyle yeniden düzenlenmiştir.
12. Bu konuda 2019 yerel seçimlerinde İstanbul BBB seçimleri için verilen iptal kararının, YSK'dan önce toplantıya katılan siyasi parti temsilcilerinden birinin sosyal medya paylaşımıyla öğrenilmiş olması hatırlanabilir. Bu üyenin olağanüstü itiraz başvurusu yapmış olan partinin temsilcisi olması, Kurul'un bağımsız karar vermediğine dair şüphelerin doğmasına neden olmuştur.

13. Senato Sekreteri ve Temsilciler Meclisi Katibi de Komisyona ex officio olarak katılmakta ve oy hakkı bulunmamaktaydı. Ancak Federal Yüksek Mahkeme bu düzenlemeyi anayasaya aykırı bulmuştur.
14. Amerika Birleşik Devletleri seçim hukukunda kamusal iletişim (*Public communication*, 52 U.S.C. 30101(22)) ile seçim propagandası (*Electioneering communication*, 52 U.S.C. 30104(f)(3)) farklı hukuksal kavramlara karşılık gelmekte ve ayrı şekilde düzenlenmektedir Seçim propagandası daha detaylı ve sıkı kurallara bağlanmış bir seçim etkinliğidir. İlgili düzenlemede yer alan yayınlardan faydalanma bir kampanya faaliyeti sayıldığından yapılan harcamaların mutlaka raporlanması gerekmektedir.
15. TITLE 47. Telegraphs, Telephones, And Radiotelegraphs, § 312. Administrative sanctions.
16. Bu kurul 30 Eylül 1986 tarihli İletişim Özgürlüğüne ilişkin Kanun'da (Loi Léotard no. 86-1067) 1989 yılında yapılan değişiklikle kurulmuştur.
17. Bu denetimler sadece seçim dönemiyle sınırlı değildir. Kurul seçim dönemi dışında da hangi politikacının hangi kanalda hangi sürede konuştuğunu da incelemekte ve bunlar aylık periyodlar halinde kurulun internet sitesinde yayınlanmaktadır.
18. 2017 yılında OHAL düzenlemesiyle (KHK 687/10md; aynen kabul 7076/10 md.) 298 sayılı Kanun'un 149/A maddesiyle YSK'ya verdiği özel radyo ve televizyonlara yayın yasağı getirme yetkisi ilga edilmiştir. Bunun bir yasağın kaldırılması sebebiyle özgürlükler lehine yapılmış bir değişiklik olarak kabul edilmesi mümkün değildir. İlgili ile 6112 sayılı Kanunda seçim dönemlerine ilişkin kurallar yaptırımsız kalmış, bu dönemlerde siyasal görüşler arasında eşit yarış kurallarını bozan yayınlar denetimsiz kalmış, bu itibarla da yurttaşların serbest oy hakkının da ihlal edilmesinin önü açılmıştır. YSK kararlarında bu durum belirtilmekte ve kurulun 149/A düzenlemesi kaldırıldığından herhangi bir müeyyidenin uygulanmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir. Kararlar için bkz. YSK karar no. 2017/1681, kt. 23.3.2019. 2017 yılında yapılan halkoylamasında bu ilga hükmünün 1982 Anayasası'nın 67/son hükmü çerçevesinde uygulanabilir bir kural olup olmadığı tartışılmış ve bir ceza hükmünün kaldırılmış olması sonucunda lehe olan düzenlemenin uygulanması gerektiği gerekçeyle Yüksek Kurul 149/A hükmünün uygulanmamasına oy çokluğuyla karar vermiştir, bkz. YSK karar no.2017-297,298,299,300, 301, 302, 303, 304 ve 305, kt.13.3.2017.
19. Özellikle 1970'li yıllarda YSK'nın seçim döneminde iktidar partisinin seçim dönemindeki faaliyetlerine ilişkin yayınların seçimlerde rekabeti bozarak yurttaşların siyasal tercihlerini serbest şekilde oluşturmalarına olumsuz etki edeceği gerekçeyle nitelikte olduğuna karar verilen haberlere yer veren gazetelerin toplatılması ya da radyo haber programlarında yer verilmemesine yönelik kararları bulunmaktadır. Bu tür tedbir kararları zaman içinde ölçülülük kuralına uygun bir değerler dengesi kuracak şekilde gelişmediği gibi YSK'nın bu konuda yetkilerini kullanmaktan giderek geri çekildiği bir uygulama ortaya çıkmıştır.

Doç. Dr. Didem Yılmaz anayasa hukukçusu ve Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesidir.

Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarlara ait olup İstanPol'ün kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.